

HISTÒRIA

El Col·legi de Procuradors Causídics de Figueres

Per Èrika Serna i Coba

Resum

El 1758 s'aprovaren les ordenances reguladores del nou Col·legi de Procuradors Causídics de Figueres, on es recull la normativa d'accés al cos i a l'exercici de la procuradoria a la capital altempordanesa, la pràctica eficaç de l'ofici dins del marc jurídic legal per tal d'evitar l'intrusisme i la competència deslleial, la resolució de conflictes entre els organismes oficials o amb particulars, l'organització de serveis comuns d'assistència i de previsió i, en general, la regulació de l'ofici que perduraria fins entrat el segle XX.

Paraules clau

Figueres, Col·legi Procuradors Causídics de Figueres, segle XVIII, ordenances

Abstract

In 1758, the official statutes of the new Barristers' Association of Figueres were passed with the following regulations and norms: rules for membership and for practising in the jurisdiction of the capital of the Alt Empordà, efficient practice of the profession within the legal frame in order to avoid unlicensed or disloyal competition, conflict solving between institutions or individuals, organisation of communal services of assistance and prevention and the general regulations of the profession which would last until the beginning of the twentieth century.

Keywords

Figueres, Barristers' Association of Figueres, eighteenth century, statutes

DOI: 10.2436/20.8010.01.37

AIEE, Figueres, 41 (2010), pàg. 295-310

Passats vint anys i escaig de la publicació d'un article sobre la fundació del Col·legi de Procuradors Causídics de Figueres (1758) al *Setmanari L'Empordà*⁽¹⁾ per part del llavors arxiver municipal, Josep Temporal, el qual apuntava la importància i el projecte de preparar un estudi més aprofundit sobre el tema, que com sabem malauradament no va poder portar a terme, i davant del plec de documents que ell va inventariar de l'Arxiu de l'Ajuntament de la capital altempordanesa,⁽²⁾ tot seguit pren el compromís d'aquell projecte pendent.

Un procurador causídic és la persona que procura per a un tercer en els seus assumptes, prèvia assumpció de la seva representació, i ja el mateix nom revela la seva implicació en la disciplina processal. Del llatí *curator pro alio*. L'adjectiu causídic del llatí *causidicas* remet a les causes i els plets que tenen lloc davant dels diversos tribunals de justícia; així, el procurador causídic és aquell que exerceix la representació processal davant dels òrgans judicials. Els Costums de Tortosa de 1274 és el text català més antic conegut que regula la figura processal.

La bibliografia consultable sobre el tema és realment molt pobra, a més datada durant les primeres dècades del segle XX, però cal destacar un magnífic article publicat l'any 2005 a la revista *Ius Fugit* de Saragossa elaborat pels arxivers Víctor Mata i Marià Hispano que, com a fruit de l'encàrrec d'organització dels fons de l'Arxiu Històric de l'Il·lustre Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Barcelona, estudien el procés constitutiu del cos de procuradors de la ciutat comtal, des de la seva formació com a ofici adscrit a la cúria del veguer i del batlle, que coincideix amb la formació de

1. TEMPORAL PARET, Josep, "La creació del Col·legi de Procuradors Causídics de la vila i batllia de Figueres" (1758) a *L'Empordà*. [Figueres], núm. 451, (1987), pàg. 37.

2. ACAE. Col·lecció de documentació esparsa, plec núm. 396.

l'organització municipal endegada per Jaume I, la constitució com a Confraria de Sant Iu el 1511, els conflictes de finals del segle XVI amb els notaris reials no col·legiats, l'aparició del Col·legi de notaris reials i causídics de Barcelona, fins a principis del segle XVIII.⁽³⁾ Aquesta aportació ens ha servit molt útilment de punt de partida per enquadrar i entendre la formació del Col·legi de Procuradors de Figueres.

L'objectiu de tot grup professional és aconseguir millores en les condicions laborals mitjançant l'organització de diverses entitats corporatives adaptades en tot moment al llarg del temps; ningú dubta de la importància i l'eficàcia de l'associació de col·lectius per a la defensa dels interessos comuns. Sabem de la creació l'any 1671 del Col·legi de Procuradors Causídics de Girona que varen fer ordenances el 1783⁽⁴⁾ que editaren a la impremta J. Centena de Barcelona, tal com figura a l'inventari de l'Arxiu Municipal del 1983, dins de la secció dels gremis de la ciutat, així com la fundació del Col·legi de Procuradors de Mataró el 1770, però respecte a Figueres només hem trobat una referència el 1841 d'Eduard Rodeja Galter⁽⁵⁾ que diu com "... se instituyó el Colegio de Abogados cuyo primer decano, fue D. Antonio Tomás Fages y Sans". La bibliografia local, doncs, no dona cap informació sobre els causídics de la capital altempordanesa. A finals de l'any 1758, en concret, el 27 de desembre,⁽⁶⁾ el notari públic reial col·legiat de número de Figueres, Josep de Aloy i Llach transcriví i va donar fe d'un plec de documents que

3. MATA VENTURA, Víctor; HISPANO VILASECA, Marià, "Origen i evolució de les organitzacions de procuradors dels tribunals de Barcelona: procés constitutiu i incorporació dels seus membres. Segles XIII-XVIII. Primera part" a *Ius Fugit*. Revista de Estudios Histórico-Jurídicos de la Corona de Aragón. [Zaragoza], XII (2005), pàg. 303-335. Agraïm a l'arxiver L. Pagarolas que ens va facilitar una còpia.
4. ALBERCH FUGUERAS, Ramon, *Guia inventari de l'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Girona*. Girona. Ajuntament de Girona, 1983, pàg. 68.
"Establecimiento del Colegio de Causídicos de la ciudad de Gerona en que van inciertas las reales ordenanzas, que ha de observar, y con que debe gobernarse establecidas por la Sacra Católica y Real Magestad del Rey nuestro Señor don Carlos Tercero con su real provisión del Consejo de 10 de abril 1783", reimpressió d'Oliva i Fgaró, Girona, 1806, pàg. 22.
La pàgina web oficial de l'Il·lustre Col·legi de Procuradors de Tribunals de Girona informa com la primera referència escrita de l'existència de procuradors a la ciutat es remunta a l'any 1360, en temps del rei Pere el Cerimoniós, moment que ja apareixen els "procuradors de plets"; a principis del segle XV, l'any 1409, saben de l'existència d'uns estatuts de la confraria d'advocats, notaris i procuradors de Girona, i finalment queda establert el Col·legi de Procuradors gironins el 1671, amb estatuts del 1783, els quals han perdurat fins a l'actualitat amb modificacions importants els anys 1923 i 1955. Agrupats en partits judicials, a l'actualitat els procuradors figuerencs hi pertanyen agrupats amb la resta de gironins amb un vocal propi que els representa a la Junta de Govern.
5. RODEJA GALTER, Eduard, *Figueras. Notas históricas (1832-1900)*. Figueres: Impremta Montserrat, 1944, pàg. 56.
6. AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* de Josep de Aloy i Llach, núm. 749, f. 1r-6r.

contenien les ordenances de creació i funcionament del Col·legi de Procuradors Causídics de la vila de Figueres, aprovades per Reial Provisió del rei Borbó Ferran VI a Madrid el 28 de setembre anterior. Són un articulat amb vint punts que recullen l'exercici de la procuradoria, en general, a la capital altempordanesa, així com la normativa d'accés al cos i la pràctica eficaç de l'ofici dins del marc jurídic legal.

El 27 de maig de 1757, un grup de tretze procuradors de Figueres –Josep Duran Morera, Francesc Ferrer Clement, Francesc Aloy, Francesc Cassany Vilar, Josep Prats Santaló, Joan Ceravosa Serra, Joan Sans Casademunt, Jaume Humerus Lambejau, Narcís Donés Viñas, Baldiri Oriol Daunis, Bernard Alsina Geys, Jaume Amat Roig i Miguel Aloy y Sans– s'adreçaren al rei, mitjançant el Consejo de Castilla, amb la demanda de creació d'un nou col·legi de procuradors amb la finalitat última del benefici públic i millor govern dels nous afiliats que actuaran als tribunals de Figueres.

El primer punt recull el dia de celebració del patronatge, el mateix de tots els procuradors, el 19 de maig festivitat de Sant Lu,⁷⁾ al qual es comprometen a erigir una capella o altar tan bon punt disposin de mitjans econòmics suficients. L'obligatorietat de jurament del bon exercici de l'ofici i el compromís de compliment de les ordenances acabades d'aprovar, davant del batlle de Figueres, és el segon article.

El nomenament bianual dels càrrecs que havien de permetre l'organització del col·legi queda recollit en el punt tercer, amb l'esment d'un prior, un secretari, un clavari o tresorer i altres oficials, els quals havien de ser triats o per extracció –suposem insaculació a l'atzar– o per pluralitat de vots, amb l'assistència obligatòria del batlle de la vila, davant de qui havien de jurar el bon exercici dels deures i compromisos dels càrrecs. El dia després de Sant Lu era la data fixada per als nomenaments dels càrrecs directius nous i el cessament dels sortints, i el lloc fixat seria la capella de Sant Lu, des del moment en què es fes, o la casa del prior del moment. Si el prior, amb tasques relacionades amb la presidència del Col·legi, no pogués presidir la renovació de membres per malaltia o absència justificada, el procurador més vell podria substituir-lo –art. 6è–.

El batlle de Figueres quedava obligat –art. 5è– a nomenar un procurador o agent fiscal dels col·legiats de la capital altempordanesa per a totes les causes civils i criminals del Tribunal de la Batllia Reial.

7. Sant Lu prevere (1253-1303), onomàstica celebrada el 19 de maig, va ser especialista en dret i exercí de jutge eclesiàstic a les diòcesis de Rennes i Treguier, on afavorí els pobres, per la qual cosa va passar a ser considerat advocat espiritual d'aquests i patró dels advocats i procuradors.

El nou col·legi de procuradors quedava facultat per a la celebració de les juntes o reunions que cregués necessàries, però sempre amb la presència del batlle de la vila, prèvia convocatòria del col·legiat procurador més jove –art. 7è–, amb l'obligatorietat de l'assistència, sota multa de deu lliures moneda barcelonesa. Aquesta mateixa quantitat de diners era el preu de la infracció que es cometia davant la negativa a no acceptar un càrrec de la junta –art. 8è–.

Una de les competències assumides tradicionalment per l'ofici de procurador és l'administració universal de la justícia que té per objectiu garantir la representació i la defensa en judici de les persones considerades insolvents; amb la consegüent evolució ha arribat als nostres dies sota la denominació de torn d'ofici. L'article 9è recull aquesta obligació de defensa dels pobres "*por amor de Dios*" en tot tipus de causes civils i criminals de la cúria i batllia de Figueres, sota amenaça per incompliment de multa de deu lliures.

Les ordenances del Col·legi de Procuradors Causídics de Figueres limitaven el nombre de beneficiats només a vuit persones, encara que consideraven una primera etapa de transició amb l'afiliació de tots els que en el moment d'entrada en vigor, és a dir, el 1758 estiguessin exercint l'ofici a Figueres, o sia, tretze procuradors que signaren el document fundacional més un catorzè, Pius Verdalet. A partir del moment de l'assoliment del nombre de vuit col·legiats, restarien obligats a admetre només nous afiliats que cobrissin vacants. Aquest article 10è explica com una de les raons de l'aprovació de les ordenances és la reducció del nombre excessiu de causídics en exercici a Figueres, que provocava perjudicis com a grup.

Els punts següents recullen la normativa d'accés al Col·legi amb un primer pas que havia de consistir en la presentació per part del candidat davant del prior –un equivalent a president actual– el dia de Sant Iu, acompanyat d'un procurador ja col·legiat; durant la reunió de junta general d'aquella diada, el prior havia d'informar del nom, els cognoms, l'edat, la filiació, i les dades generals d'aprenentatge i els bons costums del nou aspirant al cos; tot seguit, els col·legiats haurien d'emetre el seu vot d'acceptació com a nou membre del grup –art. 11è–.

L'obligatorietat d'una pràctica eficaç de l'ofici dins del marc jurídic legal resta recollit a l'article 12è on especifica la necessitat d'aportació de certificats autèntics d'haver practicat l'art de la notaria durant un mínim de dos anys continus al despatx d'un notari reial col·legiat de Barcelona, Girona o Vic, a més d'un any continu amb algun notari de Figueres.

Les fes de pràctica dels causídics de la capital altempordanesa, almenys, són més semblants a les dels escriptors de notaria; com a exemples, entre

molts, podem citar: el 1774⁽⁸⁾ el procurador Joan Ceravosa Serra certifica l'estada de l'escrivent Francesc Vilà de tretze mesos com a aprenent al seu despatx; Jaume Roca va estar amb Jaume Humerus Lambejau un any i tot seguit amb el seu pare, Francesc Roca, durant un any i mig,⁽⁹⁾ i amb Jaume Amat que li expedeix la fe de pràctica corresponent abans de prendre els exàmens el 1777; el 1784⁽¹⁰⁾ el procurador causídic del Col·legi de Procuradors de número de la vila de Figueres, Jaume Amat, certifica l'estada de dos anys a l'oficial de ploma de Figueres, Mateu Amat; el 1793⁽¹¹⁾ Francesc Roca certifica un any i tres mesos a Manel Julià; el 1796⁽¹²⁾ Marià Ferrer Clement, com a causídic del col·legi de procuradors, certifica dos anys i tres mesos a Josep Sala Ubach que "... *professó continuamente el arte de causídico bajo la fe y legalidad debidas, llevándose bien y cumplidamente en todos los encargos y expedientes que le confié*"; el 1799⁽¹³⁾ Josep Labrossa certifica un any i cinc mesos d'estada a Francesc Dressayre Prats; el 1823⁽¹⁴⁾ Manel Julià, procurador causídic de Figueres, certifica l'estada de sis anys i quatre mesos de l'escrivent Josep Antoni Delhom de Figueres a casa seva.

Alguns dels escriptors o oficials de ploma d'algunes notaries figuerenques sabem que acabaren fent de causídics, encara que part de la pràctica del dia a dia l'havien fet en diferents despatxos de notaris, tal com obligava l'article dotzè; com el cas de Manel Julià Alsina, fill del també procurador Manel Julià, que estigué aprenent al despatx del Narcís Gay durant dos anys i un mes del 1817-1819;⁽¹⁵⁾ i també el de Josep Sala Ubach que havia estat d'oficial de ploma a la notaria de Josep de Aloy Llach⁽¹⁶⁾ durant sis anys amb interval de l'ocupació dels francesos durant la Guerra Gran. La majoria, però, i en especial els fills de notaris, acabaven ocupant una notaria pública a Figueres com Joan Prats, Antoni Berart, Josep Requesens Vilar, Antoni Gorgoll, Narcís Gay, Miquel Meric ...

8. AHG. Notaria de Figueres. Manual de Josep de Aloy i Llach, núm. 763, f. 377r-377v. Uns fulls més endavant, f. 687r, hi ha una sol·licitud de permís necessari adreçada al batlle de Figueres per poder expedir atestats extrajudicials notariais per part del procurador Joan Ceravosa, ja que al·lega que atesa la seva avançada edat té problemes econòmics greus que podrien solucionar-se en part si pogués portar a terme aquests nous tràmits, subjectes a una llicència especial, la qual demana.

9. AHG. Notaria de Figueres. Manual de Josep de Aloy i Llach, núm. 766, f. 135r-135v.

10. AHG. Notaria de Figueres. Manual d'Anton Verdalet, núm. 797, f. 194v-195r.

11. AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* de Josep de Aloy i Llach, núm 781, f. 107v-108r.

12. AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* de Josep de Aloy i Llach, núm. 783, f. 177r-178v.

13. AHG. Notaria de Figueres. Manual d'Anton Verdalet, núm. 807, f. 139r-139v.

14. ACAE. Notaria de Figueres. Manual de Narcís Gay, núm. 174, f. 70r.

15. ACAE. Notaria de Figueres. Manual de Narcís Gay, núm. 167, f. 267v-268r.

16. AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* de Josep de Aloy i Llach, núm. 783, f. 114r-114v.

El punt 13è de les ordenances creava una endogàmia entre els membres de la professió que servia per aturar l'intrusisme, per establir potser així un estatus privilegiat a l'hora d'entrar al col·legi. Així, la majoria de vacants passaven preferentment de pares a fills o de sogres a gendres de procuradors ja membres del col·legi. També tenien preferència els parents dels col·legiats més vells davant dels de menys antiguitat. En cas que hi haguessin places vacants dels vuit màxims, tal com preveia aquest reglament, podrien admetre's aspirants de fora de l'ofici.

El dret d'accés al col·legi es materialitzava amb el pagament de trenta lliures al clavari de l'entitat en concepte de drets d'examen dins del termini de vuit dies des que sol·licitava prendre part en les proves que dos examinadors, prèviament triats per sorteig, li convocarien a la capella de Sant Lu o al lloc on la junta del col·legi acostumés a reunir-se. El temari versava sobre l'art de la notaria i de procuradoria dins d'un termini d'una hora aproximadament d'examen; aquest tindria lloc amb la presència del batlle de Figueres que donaria fe del bon fer de les proves. Es fa referència a exàmens públics i privats, sense donar més detalls de cadascun. La puntuació de les proves seria calculada amb la mitjana de les votacions de tots els col·legiats assistents, sota jurament de justícia i bona consciència, sense odi ni mala voluntat. Aquell que no superava els exàmens havia d'esperar-se un any sencer abans de poder tornar a intentar-ho. El regal –com a mostra de bona voluntat que l'article 15è obliga a tots els aprovats a fer al batlle, al prior i a tots els col·legiats examinadors– era uns guants fins, i a més deu rals d'ardit a cada un dels components del tribunal. La relació recollida en escriptures notariales dels exàmens presos i passats per causídics de Figueres és bastant nombrosa a partir del funcionament del col·legi; així hem localitzat Josep Oriol Vila el 1774 que passà els exàmens a casa del llavors prior Josep Prats i Santaló,⁽¹⁷⁾ Jaume Roca el 1775,⁽¹⁸⁾ el ciutadà honorat de Barcelona, Francesc Aloy Sans el 1776;⁽¹⁹⁾ el 1789,⁽²⁰⁾ reunits a casa del prior Josep Riera i Massana, situada al carrer Besalú, passà satisfactòriament les proves Francesc Roca; el 1799⁽²¹⁾ Ramon Reynalt, fill d'un mestre de gramàtica figuerenc, que també superà els exàmens amb èxit.

17. AHG. Notaria de Figueres. Manual de Josep de Aloy i Llach, núm. 763, f. 221r-221v.

18. AHG. Notaria de Figueres. Manual de Josep de Aloy i Llach, núm. 764, f. 491v-492r.

19. AHG. Notaria de Figueres. Manual de Josep de Aloy i Llach, núm. 765, f. 508r- 508v.

20. AHG. Notaria de Figueres. Manual de Josep de Aloy i Llach, núm. 778, f. 265r-265v.

21. AHG. Notaria de Figueres. Manual de Josep de Aloy i Llach, núm. 786, f. 292r-292v.

La formació com a col·legi dels procuradors causídics de Figueres donava més reconeixement dins de l'engranatge judicial a fi d'evitar l'intrusisme professional. L'article 16è recordava amb molta claredat l'exclusivitat dels col·legiats en la tramitació de causes civils i criminals, amb excepció dels procuradors eclesiàstics, de convents i de comunitats religioses que a la vegada quedaven exclosos de tramitar plets de seglars. Aproven formalment com el batlle de Figueres ha de ser l'autoritat que tingui cura del compliment de l'àmbit d'actuació dels agents fiscals col·legiats sota multa de deu lliures. Respecte a aquest dret exclusiu, hem pogut comprovar com no s'acabava de complir, atès que l'any 1776 entreguen un memorial recordatori a cada un dels notaris de Figueres que actuen en notaries de cúries de pobles altempordanesos dins d'una llunyania de tres hores de camí de la capital.⁽²²⁾

La deontologia professional amb el préstec del títol a persones alienes al col·legi per actuacions judicials quedava totalment prohibida i penada per als infractors amb deu lliures de multa, segons l'article 17è, encara que s'acceptés la substitució entre col·legiats.

L'últim punt recull la possibilitat i el mecanisme d'alteració de les presents ordenances amb la tramitació necessària per l'Audiència del Principat de Catalunya.

El plec de documents al qual feia referència al principi, a part d'algunes còpies de les ordenances a dalt comentades, inclou oficis del 1815 al 1864 emesos i/o rebuts pel col·legi. Força d'aquests documents recorden l'exclusivitat dels professionals col·legiats d'actuar en els plets i els litigis, així com diverses notificacions de nou nomenament a Joaquim Caamaño, governador polític i militar del Corregiment, a favor de Joan Pujol Comes i un reconeixement d'actuació en l'exercici de l'ofici a Genís Pellicer el 1833. Hi ha també una acta reial d'Isabel II del mateix any per la qual mana a l'alcalde major de Figueres que executi el compliment de les ordinacions del Col·legi dels Procuradors Causídics de Figueres davant possibles intromissions alienes. Curiosament hi ha un memorial datat el 1844 dels procuradors col·legiats de Figueres on s'oposen a la consideració de tals a Francesc Puig i Ferriol Perxes. Dos anys més tard, el 1846, hi hagué un intent per part de causídics no col·legiats a Figueres de poder actuar a la capital altempordanesa, queixa adreçada al Ministerio de Gracia y Justicia de Madrid. També hi ha aplegada una còpia d'una sessió del 1849 de tots els

22. AHG. Notaria de Figueres. Manual de Josep de Aloy i Llach, núm. 765, f. 23r-25r.

col·legiats⁽²³⁾ on acorden la nova remuneració professional per al trasllat d'actes i documents per a les parts en litigi. El 1850 el diputat del districte a Madrid, Anicet Puig, adreça un ofici al degà dels procuradors figuerencs on informa de la nova reforma judicial. Domènec Fabra fou nomenat procurador del Jutjat de 1a Instància de Figueres el 1844.⁽²⁴⁾ I, per acabar, hi ha una circular impresa a Barcelona el 1853 on s'avisava els notaris que no estan facultats per expedir poders per a plets a favor de persones que no siguin procuradors col·legiats.

El procurador Ramon Noguer Bosch, del carrer Ample 26 baixos de Figueres, que s'anunciava l'any 1888 com a "Apoderado judicial de la importante sociedad de seguros contra incendios la Catalana. Especialidad en la administración de fincas rústicas y urbanas y censos de precios sumamente módicos. Inscripciones en el Registro y pago de derechos a la Hacienda" és autor d'un anuari o almanac poc conegut i imprès aquest any,⁽²⁵⁾ en què recull interessants notes històriques d'alguns municipis, rutes, dades municipals bàsiques, un cens de persones que exercien determinats oficis a Figueres que podríem qualificar d'artesans, homes de lletres, empleats públics i altres, entre aquests el de procuradors. Hi apareixen relacionats catorze homes exercint aquest ofici a la capital altempordanesa: Eusebio Comas Lesus, Subida del

23. Joaquim Gay, Juan Conte Lacoste, Manuel Moner, Francesc de Pinto, Agustí de Bodallés, Francesc Justafre, Bernat Casas, Andreu Gibert, Francesc Perxas, Pau Roca, Ramon Marquès, Josep Vicente Albareda i Francesc Puig.
24. L'administració de justícia de l'Antic Règim estava molt fragmentada i era patrimoni dels poders reials i senyoriais. L'inici de l'estat liberal durant els anys trenta del segle XIX va posar les bases d'una única administració exercida pels jutges i els alcaldes constitucionals. A partir de llavors, la jerarquització de la justícia passà a organitzar-se a través de les noves divisions territorials sorgides el 1833 i el 1834 –partits judicials–, que mantenien els municipis a la base. Les funcions dels alcaldes i dels tinents d'alcalde com a jutges de pau i jutges ordinaris a l'àmbit municipal on hi ha havia jutges de primera instància foren regulats per Reial Decret el 26 de setembre de 1835 que aprovava el "Reglamento provisional para la Administración de justicia respecto a la jurisdicción ordinaria" i un posterior Reial Decret d'1 de maig de 1844 del "Reglamento de los Juzgados de Primera Instancia" a la vegada que es concretaren les competències dels jutges de primera instància en l'àmbit del partit judicial. Poc després, però, pel Reial Decret de 22 d'octubre de 1855 es van crear i organitzar els jutjats de pau a tots els municipis amb Ajuntament. Amb aquesta disposició, la justícia municipal deixava de ser una funció dels ajuntaments per passar a ser exercida per jutges de pau i els seus suplents, els quals eren nomenats pels regents de les Audiències i juraven el compliment de la Constitució davant de l'Ajuntament. El 15 de setembre de 1870 s'aprovava la "Ley Provisional Orgánica del Poder Judicial", que organitzava jeràrquicament el territori en districtes, partits, circumscripcions i termes municipals, els quals eren administrats, respectivament, per les audiències, els tribunals del partit, els jutjats d'instrucció i els jutjats municipals. La Llei de 1870 va perdurar amb breus modificacions fins l'any 1944.
25. NOGUER Y BOSCH, Ramon, *Guía de Figueras y pueblos del Ampurdán comprendidos en su partido judicial*. Figueras: Establecimiento tipográfico de M. Alegret y Compañía. Premio Rubau-donadeu del Certamen científico-literario celebrado en Figueras el 4 de mayo de 1888, pàg. 212.

Castillo, 33; José Ribot Sala, San Pablo, 1921; Florencio Junyer, Nueva, 36; Ramon Noguer Bosch, Ancha, 26; Joaquín Camps, Subida Iglesia, 7; Ignacio de Bodallés Poli, Alta San Pedro, 23; Florencio Roca Martí, Ancha, 12; Eliseo Bartolí Bach, Palau, 37; Ignacio Bofill Gelabert, Aviñonet, 17; José Baguer Vilá, Pals, 11; Ricardo Colls Garriga, Ingenieros, 2; Ildefonso Surribas, Vilafant, 52; Evaristo Fábrega, Aviñonet, 7; Antero Plaja Sala, Bajada Merced.

Uns estatuts del Colegio de Procuradores de Figueres datats el 1901, a la Impremta de Marià Alegret del carrer Portella, amb divuit fulls, amb catorze capítols que apleguen setanta-vuit articles, i tres disposicions finals, closos el 26 de setembre del 1900, sent president Rodríguez Roda i enregistrats a l'Audiència Territorial de Barcelona,⁽²⁶⁾ és l'última referència que podem aportar de l'existència i ple funcionament del Col·legi de Procuradors figuerenc. Deduïm que no pas gaire més tard, passaren a dependre del Colegio de los Procuradores de Tribunales de Girona on des de llavors tenen un vocal com a representant del districte judicial de Figueres. És lícit pensar que el 1893 amb l'eliminació de l'Audiència Criminal de Figueres, creada el 1883, a partir d'una llei addicional a la llei orgànica del poder judicial de l'any anterior que creà vuitanta audiències del criminal, els afectaria d'alguna manera com per haver de passar a dependre administrativament de la capital provincial.⁽²⁷⁾ A l'Audiència del Criminal de Figueres se li van adscriure els partits judicials de Figueres i Olot. Les seves atribucions eren exclusivament de matèria penal: conèixer en única instància els delictes instruits pels jutjats d'instrucció i, en apel·lació, dels recursos contra sentències dictades per aquells. El Reial Decret de 29 d'agost de 1893 decretà la reducció del nombre d'audiències creades onze anys abans, més concretament les que no estaven situades a les capitals provincials. La de Figueres fou una de les suprimides i els dos partits judicials que en depenien passaren a fer-ho de la de Girona.⁽²⁸⁾

I, per acabar, només cal fer un esment de com l'ACAE disposa del magnífic fons del pare i fill Jou, Tomàs Jou Barbosa i Josep Jou Carreras, ambdós procuradors de tribunals amb despatx al carrer Joan Maragall de Figueres des del 1892, amb més de cinc mil descripcions que apleguen nombroses causes civils i penals, així com altra documentació d'administració de patrimonis i càrrecs municipals.⁽²⁹⁾

26. Consultables a l'ACAE, dins de la Col·lecció d'Impresos, núm. 1.166.

27. Agraïm la interessant conversa que hem mantingut amb el procurador Sr. Antoni Gibert al respecte.

28. La documentació que ens ha arribat als nostres dies està custodiada a l'AHG, encara que només es conserven els llibres de sentències.

29. Consultable a Internet al cercador de fons i documents, encara que només hi són les descripcions públiques. <http://cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>

APÈNDIX DOCUMENTAL

En poder de D. José Aloy, notario de la villa de Figueras, a 27 diciembre año del nacimiento del Señor de 1759, que corresponde al de 1758, se halla la fundación o formación del Colegio de Procuradores Causídicos de dicha villa, cuyo tenor es como sigue.

Sea a todos notorio: como nosotros José Duran y Morera, Francisco Ferrer y Clement, ciudadanos honrados de Barcelona, doctor Francisco Aloy, Francisco Cassany y Vilar, Pío Verdalet, Juan Ceravosa y Serra, Juan Sans y Casademunt, Jayme Humerus y Lambejau, José Prats y Santaló, Narciso Donés y Viñas, Baudilio Oriol y Daunis, Bernardo Alsina y Geys, Jayme Amat y Roig, y Miguel Aloy y Sans, todos vecinos de la villa de Figueras, obispado y corregimiento de Gerona, convocados y congregados con asistencia de dicho doctor Francisco Aloy el corriente bienio por la S.C. y Real Majestad (que Dios guarde), bayle de dicha villa y baylía reales de Figueras, y del magnífico Jayme Pons, en medicina doctor, regidor decano de la ya espresada villa de Figueras, en la curia real de dicha villa de Figueras lugar para dicha convocación por dicho magnífico señor bayle aseñalado, ante y en presencia de José Gay, por la autoridad real, notario y escribano público real colegiado de número de la susodicha villa de Figueras, a estas cosas interviniendo en lugar y nombre de José Aloy y Llach, por las autoridades apostólica y real, notario y escribano público del mismo colegio, y por dichos magnífico señor bayle y regidor decano en estas cosas notario y escribano asumpto.

Atendiendo y considerando que a petición nuestra se ha servido Su Majestad (que Dios guarde) concedemos licencia y permiso para formar un colegio de procuradores causídicos en la referida villa de Figueras con las ordenanzas espresadas en dicha licencia. Dada en Madrid a los 28 de setiembre 1758 que es del tenor siguiente.

Don Fernando por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de León, de Aragón, de las dos Sicilias, de Jerusalén, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Sevilla, de Cerdeña, de Córdoba, de Córcega, de Murcia, de Jaén, señor de Vizcaya y de Molina, etc.

Por cuanto por parte de José Durán y Morera, Francisco Ferrer y Clement, Francisco Aloy, Francisco Cassany y Vilar, José Prats y Santaló, Juan Ceravosa y Serra, Juan Sans y Casademunt, Jayme Humerus y Lambejau, Narciso Donés y Viñas, Baudilio Oriol y Daunis, Bernardo Alsina y Geys, Jayme Amat y Roig y Miguel Aloy y Sans, vecinos y procuradores causídicos de la villa de Figueras en el nuestro Principado de Cataluña, se acudió ante los del nuestro Consejo en 27 de mayo del año pasado de 1757 con una petición diciendo: que para su mejor gobierno, utilidad propia y beneficio del público intentaban formar colegio con número fijo de procuradores, que actuasen en los tribunales de dicha villa de Figueras, y para ello forman ordenanzas compuestas de veinte capítulos que originales presentaban.

Y para que tubiesen su debido cumplimiento y observancia nos suplicaron que, habiéndolas por presentadas, fuésemos servido aprobarlas en todo y por todo como en ellas se contenía, erigiendo en colegio numerario los procuradores de la citada villa de Figueras, librando a este fin nuestra real provisión correspondiente.

Y visto por los de nuestro Consejo con lo informado en esta razón por la nuestra Audiencia de Barcelona, en 18 de mayo de este año, y lo expuesto en su inteligencia por el nuestro fiscal por auto que proveyeron en seis de este mes, hemos tenido por bien de reformar las citadas ordenanzas declararlas y limitarlas como nos ha parecido conveniente arreglándolas en la forma siguiente.

1. Primeramente, elegimos y nombramos a San Ybo por patrón y protector del Colegio de Procuradores Causídicos de la villa de Figueras, y mandamos que, cuando los fondos de él lo permita o los individuos puedan y quieran contribuir con caudal suficiente, se erija capilla o altar del mismo santo para celebrar su fiesta annual.

2. Otro sí, estatuímos que todos los individuos de que se formará el colegio hayan de prestar juramento en forma en mano y poder del bayle de la espresada villa de Figueras, de ejercer bien y fielmente en su oficio, y que guardarán y observarán las ordenanzas del Colegio, defender a los pobres por amor de Dios, cuyo acto se practique en el de la posesión del Colegio, y esta ceremonia se registre junto con el acto posesorio.

3. Otro sí, ordenamos que formado que sea el Colegio, se puedan juntar sus individuos con intervención del bayle, o la persona que en su enfermedad o ausencia ejerciese su empleo, en el día que se tuviere por conveniente para elegir prior para el régimen y gobierno del Colegio como también un secretario, un clavario y los demás oficiales que se considerasen para el mayor régimen y alivio del Colegio, cuya elección se haga por extracción o a pluralidad de votos, y los que fueren elector tendrán y les durará el cargo de sus oficios por el tiempo de dos años.

4. Otro sí, deliberamos y determinamos que el prior, secretario, clavario y demás oficiales del Colegio deban (por sólo esta vez) prestar juramento, en mano y poder del bayle de dicha villa de Figueras, de haberse y portarse bien y fielmente en sus oficios en los dos años de su cargo.

5. Otro sí, respeto de que en la espresada villa de Figueras y Tribunal de la Baylía Real no hay agente fiscal para las causas civiles y criminales, ordenamos que el bayle de dicha villa y baylía en cada pleyto que penda ante él o en su curia nombre uno de los individuos del citado Colegio para ejercer el oficio de agente fiscal.

6. Otro sí, estatuímos que fenecidos los dos años que durará el cargo al prior, secretario, clavario y demás oficiales del Colegio se haya de juntar éste en el día inmediato a la fiesta de San Ybo en la casa del prior o en la Iglesia donde se funde la capilla o altar de dicho santo, para la nueva elección de oficios para los dos años siguientes; y los nuevos electos deberán prestar juramento en mano y poder del prior de llevarse bien y fielmente en sus respectivos oficios; y, en caso de enfermedad, ausencia indispensable, u otro legítimo impedimento del prior tendrá sus voces autoridad y facultades el colegial más antiguo.

7. Otro sí, deliberamos y determinamos que tenga facultad dicho colegio para celebrar sus juntas siempre que lo considerase conveniente, para tratar y deliberar lo que conduzca y sea para mayor útil y beneficio del Colegio y sus yndividuos, con la circunstancia precisa de ser con asistencia del bayle de dicha villa, o el que le substituya en su empleo, y que el colegiado más moderno tenga obligación de convocar para las juntas, cuyo cargo le durará hasta que entre otro, y que se deba practicar así siempre sin alteración en este punto.

8. Otro sí, estatuímos que sea precisa e indispensable obligación de todos los colegiados el asistir a las juntas siempre que se les avise y convoque sin que sea admisible más excusa que la de enfermedad, ausencia u otro grave y legítimos impedimento el que han de hacer constar, y ninguno pueda tener excusa, ni rehusar el admitir el empleo de dicho colegio para que sea electo o nombrado; y el que contraviniera a cualquiera de las dos cosas pague luego la multa de diez libras moneda barcelonesa que se destinarán la tercera parte para nuestras penas de cámara y gastos de justicia, y lo demás para gastos del Colegio y en su beneficio y aumento; y los colegiados no puedan excusarse a aceptar los empleos que se les diere, menos que justifiquen tener legítimo impedimento como queda prevenido.

9. Otro sí, ordenamos que en virtud del juramento que se espresa en la ordenanza segunda y que deberán prestar todos los procuradores causídicos actuales de que se formará el Colegio y los venideros perpetuamente al tiempo de su ingreso y admisión al Colegio, se les considera obligados a defender a los pobres por amor de Dios en todas las causas, así civiles como criminales que tuviesen en la curia y baylía de la espresada villa, lo que deberán practicar así haciendo constar la pobreza solemne ante el citado bayle con citación del agente fiscal se le agravará esta obligación con la multa de diez libras a cualquier colegiado que se escuse o falte a ella una vez que éste le presente la información de pobre de solemnidad hecha en la forma que previese esta ordenanza, entendiéndose la excusa a no tener legítimo impedimento el colegiado, como de ocupación u otro motivo que deberá ser aprobado por el bayle para indemnizarse de la pena que se impone en esta misma ordenanza el que se excusare, y dicha multa se aplique la tercera parte a nuestras penas de cámara, y lo restante para gastos del colegio.

10. Otro sí, para evitar quejas y perjuicios a los que actualmente ejercen el oficio de procuradores causídicos de dicha villa, ordenamos se forme el colegio de todos los que lo son al presente y han firmado las ordenanzas que arriba quedan espresados comprendiéndose también a Pío Verdalet por uno de la colegiados actuales el que sea tenido por tal durante su vida, pero considerándose excesivo este número y que si se dejan libre y sin límites las admisiones se aumentaría de modo que se seguirían cuasi los mismos perjuicios y daños que al presente se experimentan, para evitar éstos y los futuros establecemos número fijo que es el de ocho colegiados, por lo que mandamos que de los actuales que irán falleciendo o faltando no se admita a otro ninguno, para que de esta forma con el tiempo venga a quedar el número fijo de ocho y solamente se admitirán para las plazas que vacaren de este número.

11. Otro sí, ordenamos que los que en adelante sean admitidos en las plazas que vacaren del número fijo deban antes presentarse al prior del Colegio el día de San Ybo, llevando por padrino a un colegiado de dicho colegio, y en la junta que se seguirá hará el prior relación al Colegio del nombre y apellido del pretendiente, padres, patria, edad, inteligencia, práctica y costumbres del pretendiente; y hecha la debida información de todo, se pasará a votar la admisión que se hará en tal forma.

12. Otro sí, deliberamos y determinamos que los que han de ser admitidos en lo futuro al Colegio deban presentar certificación auténtica en modo que haga fe de haber practicado el arte de notario dos años continuos con escrivano real colegiado

de Barcelona, Gerona o Vique o de sus respective obispados, y un año también continuo con colegiado de dicho colegio de la villa de Figueras.

13. Otro sí, estatuímos que en ningún tiempo puedan ser admitidas más personas al Colegio que las plazas que vacaren del número fijo, con arreglo a lo prevenido sobre la ordenanza diez en lo que mira al número de colegiados, y que a la admisión sean preferidos los hijos y yernos de los colegiados si los hubiese con tal de que se sujeten a exámenes como los demás que no tengan estas circunstancias; y a falta de éstos, o no habiendo de esta clase los suficientes para llenar las vacantes, se admitan o completen de los practicantes, y sean preferidos los hijos o yernos de los colegiados más antiguos a los de los demás modernos.

14. Otro sí, estatuímos y ordenamos que los que después de la formación del Colegio en adelante y para siempre fuesen admitidos en él hayan de pagar y depositar en mano y poder del clavario del Colegio treinta libras moneda barcelonesa, cuya entrega y depósito deba practicarse dentro del término de ocho días después de haber sido admitido a exámenes el pretendiente, y quince días después de hecho el depósito, entrará a los exámenes secreto y público, los que practicarán los examinadores que nombrará el Colegio en junta que se tendrá para este efecto en la capilla de San Ybo, o en la parte que el Colegio destine para sus juntas.

15. Otro sí, estatuímos que practicadas todas las diligencias que previenen todas las antecedentes ordenanzas en cuanto a los requisitos y circunstancias que deben concurrir en los pretendientes que han de ser admitidos al Colegio junto este con la solemnidad prevenida, se sortearán dos examinadores de todos los colegiados concurrentes, los cuales le examinarán en el arte de notaría, y lo perteneciente a causídico, por el espacio de una hora y para que no sea más ni menos, tendrá el bayle un reloj en la mesa; y concluido este acto, se pasará a votar la admisión o reprobación por el prior y todos los colegiados que asistieren, y será aprobado o reprobado el pretendiente a pluralidad de votos, y para evitar los perjuicios que puede ocasionar en este lance la emulación o el odio, recibirá el bayle juramento a todos los concurrentes de que darán su voto en justicia y conciencia, libre de pasión, odio o mala voluntad, y siendo aprobado se publicará la aprobación y se registrará en el libro del Colegio con las solemnidades y circunstancias que se requieren, pero el que fuere reprobado no se admitirá a otros exámenes hasta pasado un año, los que deberá practicar con el mismo rigor que si nunca los hubiera hecho; y el que fuere aprobado dará un par de guantes finos al bayle, prior y a cada uno de los colegiados, y a los examinadores, a más del par de guantes, diez reales de ardites a cada uno.

16. Otro sí, mandamos que ningún escribano de los colegiados de el número de la espresada villa de Figueras, ni en la curia real ni en otro cualquier tribunal ordinario pueda admitir pedimentos ni súplicas tanto en las causas civiles como criminales que no sea y vaya firmado de uno de los procuradores causídicos del Colegio, a no ser que el pedimento se diere a nombre de la misma parte, exceptuándose sólo los procuradores de iglesias, conventos y comunidades eclesiásticas, no permitiéndoles que no admitan ni sigan pleytos de seculares ni ajenas. Y mandamos que el bayle prevenga a los escribanos que no reciban los escritos que no vayan con arreglo a esta ordenanza; y que por su contravención les imponga el mismo bayle la pena de diez libras.

17. Otro sí, estatuímos que ningún individuo del Colegio pueda ni le sea permitido el prestar su nombre a ninguna persona, si sólo en caso necesario a cualquiera de los colegiados del mismo colegio, bajo la pena y multa de diez libras aplicadas la tercera parte a nuestras penas de cámara y gastos de justicia, y lo restante al aumento y gastos del colegio.

18. Otro sí, ordenamos que para la ecsacción y paga de las multas que se impusieren a los contraventores de estas ordenanzas en los casos referidos de el bayle la asistencia que corresponde a su oficio y facultades mandándolas exigir por sus oficiales y ministros siempre que sea requerido, y las costas y gastos de la egecución deba pagarlas también el contraventor, además de la multa.

19. Y últimamente, estatuímos y ordenamos que si con el tiempo se considerase conveniente alterar o disminuir alguna de las referidas ordenanzas o crear otras de nuevo, tenga facultad para egecutarlo el Colegio y todas las ordenanzas que se formaren de nuevo, o las que se alterasen o disminuyesen, se presenten a la nuestra Audiencia del Principado de Cataluña para su aprobación, y sin esta circunstancia sean nulas y de ningún valor, pero conseguida dicha aprobación se tengan las espresadas ordenanzas y queden obligados los colegiados a su observancia como si estuviesen inclusas espresamente en éstas.

Y, para que se cumpla, se acordó expedir esta nuestra carta, por la cual concedemos licencia y permiso a los espresados José Duran y Morera, Francisco Ferrer y consortes para la formación del Colegio de Procuradores Causídicos de la citada villa de Figueras, y, en su consecuencia, aprobamos y confirmamos las ordenanzas que van insertas para que por sus individuos se observen y guarden en la forma que en ellas se contiene.

Y, mandamos al nuestro Gobernador Capitán General del dicho Principado de Cataluña, Presidente de la nuestra Audiencia que reside en la ciudad de Barcelona, regente y ohidores de ella y demás nuestros jueces, justicias, ministros y personas a quién en cualquier manera tocare la observancia y cumplimiento de lo contenido en esta nuestra carta, que, siéndoles presentada o con ella requeridos la vean, guarden, cumplan y egecuten, y hagan guardar, cumplir y egecutar como en ella se contiene, sin contravenirlas ni permitir se contravenga en manera alguna, que así es nuestra voluntad.

Dada en Madrid a 28 de setiembre de 1758. Diego de Cartagena. Don Manuel Arredondo Carmona. Don José de Aperisio. Don Francisco de la Mata Linares. Don Pedro de Cantos. Yo, Don Juan de Peñuelas, escribano de cámara del Rey nuestro Señor, la hice escribir por su mandado con acuerdo de los de su Consejo. Registrada. Theniente de Cansiller mayor. Lucas de Garay. Lugar del Se+llo. Lucas de Garay. Derechos 35 reales de plata nueva. Secretario Peñuelas. V.A. concede licencia y permiso a José Duran y Morera y consortes para la formación del Colegio de Procuradores Causídicos de la villa de Figueras, y aprueba las ordenanzas que van insertas formadas para el régimen y gobierno de sus individuos. Derechos 90 reales de plata nueva. Gobierno. Corregidor.